

«ТАСДИҚ МЕКУНАМ»

Ректори Донишгоҳи байналмилалӣ
сайёҳӣ ва соҳибкорӣ Тоҷикистон,
доктори илмҳои иқтисодӣ, дотсент

Асрорзода У. С.

2023 сол

ТАҚРИЗИ

Муассисаи тақриздиҳанда ба диссертатсияи Симоилбеков Асрор Музофирович дар мавзуи «Имкониятҳои истифодабарии самараноки сарватҳои таърихӣ фарҳангии минтақаи кӯхистони Бадахшон дар ташкили ҳудудии сайёҳӣ» барои дарёфти дараҷаи илмӣ номзади илмҳои география аз рӯи ихтисоси 25.00.24 - географияи иқтисодӣ, иҷтимоӣ, сиёсӣ ва рекреатсионӣ пешниҳод шудааст.

Мубрамияти мавзуи тадқиқшаванда. Дар шароити имрӯза сайёҳӣ яке аз соҳаҳои пешбарандаи иқтисодиёти ҷаҳонӣ ба ҳисоб рафта мунтазам рушду нумӯ меёбад. Бештари кишварҳои ҷаҳон диққати асосиро ба тараққи додани соҳаи мазкур равона сохта аз он даромади зиёд ба даст меоранд.

Ҷумҳурии Тоҷикистон вобаста ба ин соҳа ба дастовардҳои беназири меросӣ, таърихӣ ва фарҳангии хеш дар канор набуда тавваҷҷуҳи сайёҳони сершумори хориҷиро ба худ ҷалб намуда истодааст ва дорои минтақаҳои беҳамтои сайёҳӣ (аз қабилӣ Ҳисор, Варзоб, Ромит, Роғун, Балҷувон ва ғайраҳо) мебошад.

Яке аз минтақаҳои, ки дар солҳои охир диққати ҳар чӣ бештари сайёҳони ҷаҳониро ба худ ҷалб намудааст, ин ҳудуди ВМКБ Ҷумҳурии Тоҷикистон маҳсуб ёфта он бо хусусиятҳои табиӣ, геоландшафтӣ, иқлимӣ, манзараҳои табиӣ, олами набототу ҳайвонот аз тамоми ғӯшаю канори Осиёи Марказӣ ва давлатҳои ҳамҷавор ба кулӣ фарқ дорад. Илова ба ин, минтақаи мазкур дорои имкониятҳои бештари таърихӣ фарҳангӣ (ёдгориҳои таърихӣ, фарҳангӣ ва меъморий, ашёҳои таърихӣ, биноҳо, иншоотҳо ва ғ.), инчунин, бо вучуди сукувати гурӯҳҳои гуногуни этникӣ, ки барои ҳар кадомашон расму оин, урфу одат, анъана ва тарзи зиндагонӣ ба худ хосро доранд, сол аз сол тавваҷҷуҳи ҳар чӣ бештареро ба худ ҷалб намуда истодааст. Бояд қайд кард, ки чунин объекти намоиш - тарзи зиндагонӣ, меъёрҳои рафтор, эhtiқод, забон ва ғайра, объектҳои ҷолиби сайёҳии таърихӣ фарҳангӣ ба шумор мераванд. Бинобар ин, мутахассисон дар он ақидаанд, ки ҳангоми ташкили самарабахшии

сохторҳои ташкилию идоравӣ, ин минтақа имконияти ворид шудан ба яке аз марказҳои ҷаҳонии сайёҳиро дорад.

Саҳми коркарди илмӣ таҳқиқот

Аз ҷониби муаллиф ҷанбаҳои гуногуни соҳаи сайёҳӣ бахусус, сайёҳии таърихӣ фарҳангӣ дар асарҳои як қатор олимони ватанӣ ва хориҷӣ мавриди баррасӣ қарор дода шудааст. Инчунин масъалаҳои концептуалии ҳалли мушкилоти сайёҳии таърихӣ фарҳангиро бошад дар асарҳои бисёре аз олимону мутахассисони Русия, инчунин, дигар давлатҳои ИДМ ба таври васеъ мавриди таҳқиқ қарор додааст. Аз ҷумла, асарҳои олимони зеринро метавон қайд кард: А.Ю. Александрова, Л.В. Баумгартен, Е.И. Богданова, П.А. Баранов, Н.А. Восколович, О.Н. Никифоров, Т.В. Виноградова, А.Д. Чудновский, Н.Д. Закорина, И.В. Зорина, А.Н. Дунетц, Е.А. Дзгоева, А.Г. Бутузов, О.П. Звягинцева, Г.А. Карпова, Е.В. Колотов, А.В. Сидорова, Н.А. Карелина, Н.В. Косарева, В.В. Лапочкина, А.З. Розенфелд, В.П. Сидоров, Т.Н. Третьякова, З.А. Трифонова, ва дигароне, ки паҳлуҳои гуногуни мавзӯи мазкурро баррасӣ намудаанд. Дар асарҳои G.J. Ashworth, A.V. Ericsson, П. Дефер, В. Garcia, J. Кау ва дигарон сайёҳии таърихӣ фарҳангӣ инъикоси концептуалии худро пайдо кардааст. Сарфи назар аз теъдоди зиёди осори илмӣ, асарҳои таълимӣ-методӣ, брошюраҳо, асарҳои монографӣ, ки дар солҳои охир нашр шуда, ҷандин диссертатсияҳои таҳқиқотӣ дифоъ карда шудаанд, то ҳол инъикоси ҳамаҷонибаи универсалӣ ва ҳалли масъалаҳои калидии рушди сайёҳии таърихӣ фарҳангӣ вучуд надорад.

Аз байни олимони тоҷик, ки мушкилотҳои сайёҳӣ ва сарватҳои таърихӣ фарҳангиро таҳқиқ намуданд, инҳо: Р.Д. Диловаров, Х.М. Мухаббатов, А.М. Самиев, А.А. Мамадризохонов, А.А. Шоинбеков, Т.С. Қаландаров, Ҳ.Е. Карамхудоев, Д.Ш. Сангинов, Ҷ.Н. Ёров, М.И. Қодирова Ё.С. Қурбонов Ф.С. Қодиров ва дигарон мебошанд.

Дастовардҳои муҳими қори мазкур аз он иборат аст, ки муаллиф зимни таҳқиқот роҳҳои ҳифз ва истифодабарии захираҳои таърихӣ фарҳангӣ ва таҳқиқи асосҳои назариявии рушди сайёҳии таърихӣ фарҳангии минтақаи кӯхистони Бадахшони Ҷумҳурии Тоҷикистон, коркарди механизми аз ҷиҳати илмӣ асосноки рушди устуворро дар таҳқиқоти худ асоснок намудааст.

Дарачаи асоснокӣ ва мӯътамад будани муқарарот, хулосаҳо ва тавсияҳои диссертатсия. Аз таҳлили қори диссертатсионӣ бар меояд, ки муаллиф ҳадафи таҳқиқотро муқаррар ва барои ба мақсад расидан вазифаҳои таҳқиқотро пешниҳод намудааст, ки ҳалли онҳо ба таври навгонҳои илмӣ таҳқиқоти диссертатсионӣ мусоидат намуданд.

Вобаста ба муҳимияти таҳқиқот дар диссертатсия объекти таҳқиқот мавзӯ, масъалаҳо ва усулҳои таҳқиқот муайян карда шудааст. Асосҳои Аҳаммияти назариявии кори диссертационӣ дар он ифода ёфтааст, ки муқаррарот ва хулосаҳои асосии он барои истифодаи амалияи муассисаҳои сайёҳӣ дар системаи идораи минтақавии рушд ва ташвиқи сайёҳии таърихӣ фарҳангӣ дар ҳудуди ВМКБ-и Ҷумҳурии Тоҷикистон метавон истифода кард. Модели таҳияшудаи рушди минтақавии сайёҳии таърихӣ фарҳангӣ барои самаранок ба роҳ мондани фаъолият оид ба ташаккул ва рушди ин намуди сайёҳӣ мусоидат мекунад. Равишҳо ва пешниҳодҳои методие, ки дар диссертатсия оид ба ташаккул ва рушди устувори сайёҳии таърихӣ фарҳангӣ кор карда баромада шудаанд, метавонанд дар таҳияи нақшаҳои таълимӣ, дастурҳои таълимӣ-методӣ оиди гузаронидани курсҳои махсус барои донишҷӯёни муассисаҳои таҳсилоти олии касбӣ ва низоми бозомӯзии мутахассисони соҳаи сайёҳӣ истифода шаванд.

Навоварии илмӣ таҳқиқот аз таҳияи усулҳои ташкиливу иқтисодии баланд бардоштани ҷолибияти сарватҳои таърихӣ фарҳангии ВМКБ иборат мебошад. Дар раванди таҳқиқот натиҷаҳои асосии зерин, ки навоварии илмӣ кори диссертациониро ташкил менамояд, ба даст оварда шудаанд:

- бори аввал дар диссертатсия дар шароити минтақаи кӯҳистон назария ва асосҳои ташкилии фаъолияти сайёҳии таърихӣ фарҳангӣ омӯхта шуда, объектҳои таърихӣ фарҳангии минтақаи кӯҳистони Бадахшон ҳамчун манбаи потенциалии сайёҳӣ, нақши онҳо дар рушди сайёҳии кишвар тавсиф карда шуданд;

- дар асоси тафриқаи ҳудуд вобаста аз мавҷудияти сарватҳои таърихӣ фарҳангӣ ва дараҷаи мусоид будани ҳудуд ва минтақаи омӯзишӣ соҳаи сайёҳӣ ба ноҳияҳои алоҳида ҷудо карда шудааст;

- ареалаҳои асосии рушди босамари сайёҳии таърихӣ фарҳангӣ дар ҳудуди минтақаи омӯзишӣ муайян шуда, дар асоси таҳлили мушкилот иқтидори сайёҳии минтақа муайян карда шудааст;

- дар асоси омӯзиши равишҳои методологии осори таърихӣ фарҳангии минтақа модели мувофиқи ташкиливу иқтисодӣ пешниҳод шудааст, ки истифодаи самараноки он ба баланд бардоштани самаранокии ин намуди фаъолияти сайёҳӣ дар қаламрави Ҷумҳурии Тоҷикистон мусоидат менамояд;

- дар асоси таҳлили ҳаматарафаи мушкилот, афзалиятҳои стратегияи сайёҳии таърихӣ фарҳангӣ муайян карда шуда, самтҳои самарабахши рушди соҳа дар ҳудуди ВМКБ асоснок карда шудааст;

- бо мақсади баланд бардоштани нерӯи ин намуди фаъолияти сайёҳӣ барои ҳалли мушкилоти иҷтимоӣ иқтисодӣ ва дигар проблемаҳои минтақа, роҳҳои самараноки идоракунии фаъолияти сайёҳии таърихӣ фарҳангӣ муайян карда шуда, барои дар амалия ҷорӣ намудани бандҳои он, пешниҳоди тавсияҳо манзур гардидаанд.

Сохтор ва ҳаҷми диссертатсия. Ба мақсад ва вазифаҳои таҳқиқот асос ёфта аз мундариҷа, номгӯи ихтисорҳо, муқаддима, се боб ва 13 зербоб, ҳулосаи тавсияҳо, рӯйхати адабиёт (174 номгӯӣ) иборат аст. Матни рисола дар 178 саҳифаи компютерӣ, аз ҷумла, 9 расм ва 36 ҷадвал оварда шудааст.

Мазмуни қори диссертатсионӣ.

Дар муқаддимаи диссертатсия муҳимияти мавзӯ асоснок карда шуда, дараҷаи қоркарди он шарҳ дода шудааст. Инчунин мақсад, вазифа, объект, предмет, методология ва методҳои таҳқиқот баён гардида, нағзони илмӣ, натиҷаҳои ба даст омада ва арзиши назариявӣ амалии онҳо инъикос ёфта, ҳолатҳои илмӣ барои ҳимоя пешниҳодшаванда тавзеҳ гардида, маълумот дар бораи амалисозӣ, санҷиш ва интишорот оид ба натиҷаҳои таҳқиқот оварда шудаанд.

Дар боби аввал **“Асосҳои илмӣ назариявӣ рушд ва инкишофи сайёҳии таърихӣ фарҳангӣ”** мафҳум ва сохтори сарватҳои таърихӣ фарҳангӣ, мавқеи онҳо дар рушди сайёҳии минтақаҳои кӯҳӣ, хусусиятҳои функционалии фаъолияти соҳа, равандҳои муҳталифи ташаккули соҳа дар мавзӯҳои кӯҳӣ, сайёҳии таърихӣ фарҳангӣ ҳамчун стратегияи рушди иқтисодӣ дар минтақаҳои кӯҳии мамлакат, инчунин мақоми асосии он ҳамчун стратегияи рушди иқтисодӣ дар минтақаҳои кӯҳии мамлакат муқаррар карда шудаанд.

Дар боби дуюм **“Тавсифоти сарватҳои таърихӣ фарҳангии минтақаи кӯхистони Бадахшон ҳамчун омилҳои инкишофи соҳаи сайёҳӣ”** тавсифоти объектҳои табиӣ таърихӣ-фарҳангии минтақа ва иқтидори онҳо муайян карда шуда, ба дараҷаи қоршоямии ҳудуди минтақа ва объектҳои таърихӣ фарҳангии соқинони минтақа, ёдгориҳои таърихӣ антропологии минтақаи сайёҳӣ ҳамчун омилҳои ҷалб барои рушди соҳаи сайёҳӣ ва нерӯи сайёҳии он баҳои комплексӣ дода шудааст.

Дар боби сеюм **“Мушкилотҳо ва афзалиятҳои стратегияи рушди сайёҳии таърихӣ фарҳангӣ дар ВМКБ”** оид ба усулҳои баланд бардоштани самаранокии он шарҳ дода шуда, роҳҳои тақмили механизми идоракунии он тавассути ноҳиябандии сайёҳии ҳудуди минтақа, муайян намудани мушкилотҳои асосии фаъолияти самаранок ва рушди соҳа, қоркарди механизми марҳилаҳои асосии рушди сайёҳӣ ва

таҳияи модели ташкилии рушди иқтисодию иҷтимоии минтақавии он шарҳ дода мешавад, марҳилаҳои асосӣ рушди самараноки соҳа муайян ва модели минтақавии ташкилии рушди иқтисодию иҷтимоии соҳа, дурнамо ва афзалиятҳои стратегӣ он пешниҳод карда мешавад.

Дар хулосаҳо оид ба ҳар як боб, хулоса натиҷаҳои асосии таҳқиқоти диссертатсионӣ ҷамъбаст карда шуда барои ташкил ва рушди босамари соҳа дар ноҳияҳои минтақа тавсияҳои судманд пешкаш карда шудаанд.

Баҳои автореферати рисолаи илмӣ.

Автореферат пурра ба мазмун ва мундариҷаи рисолаи диссертатсионӣ мувофиқ буда, ба талаботи муқаррарнамудаи КОА-и назди Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон ҷавобгӯ буда, мазмуну муҳтавои навиҳои асосии рисолаҳо дар бар гирифта, мақолаҳои илмӣ муаллиф (11) вобаста ба мавзӯи диссертатсионии мазкур ҷоп шудаанд.

Камбуди ва норасоии диссертатсия.

Дар баробари ҷанбаҳои мусбӣ дар диссертатсия баъзе камбудииҳои ҷузъӣ нис ба назар мерасанд, ки ба инобат гирифтани онҳо барои таҳқиқотҳои ояндаи диссертант самаранок арзёбӣ мегарданд:

1. Дар таҳқиқоти диссертатсионӣ аз қорҳои илмӣ олимони ватанӣ дар масъалаи истифодаи захираҳои таърихӣ фарҳангии минтақа дар соҳаи сайёҳӣ кам истифода гардидааст.

2. Дар қори диссертатсионӣ агар муаллиф хатсайрҳои сайёҳии таърихӣ фарҳангиро дар минтақа ташкил ва пешниҳод менамуд ин қиммати қори илмиро бозҳам баланд менамуд.

Баҳои умумии мутобиқати диссертатсия ба талаботҳои муқаррарнамудаи КОА-и назди Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон.

Дар маҷмӯъ камбудииҳои ҷойдошта наметавонанд арзиши илмӣ диссертатсияро коҳиш диҳанд. Аз ин рӯ, диссертатсияи илмӣ Симоилбеков Асрор Музофирович дар мавзӯи «Имкониятҳои истифодабарии самараноки сарватҳои таърихӣ фарҳангии минтақаи кӯхистони Бадахшон дар ташкили ҳудудии сайёҳӣ», барои дарёфти дараҷаи илмӣ номзади илмҳои география аз рӯи ихтисоси 25.00.24 - географияи иқтисодӣ, иҷтимоӣ, сиёсӣ ва рекреатсионӣ, дар сатҳи зарурии илмӣ иҷро гардида, ба талаботҳои Комиссияи Олии Аттестатсионии назди Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон ва низомномаи «тартиби додани дараҷаҳои илмӣ ва унвонҳои илмӣ» мувофиқ буда, муаллифи он сазовори додани дараҷаи илмӣ номзади илмҳои географӣ аз рӯи

ихтисоси 25.00.24 - географияи иқтисодӣ, иҷтимоӣ, сиёсӣ ва рекреатсионӣ мебошад.

Ҳамин тариқ, рисолаи илмӣ тақризшаванда кори илмӣ анҷомёфта буда, аз рӯи натиҷаҳои назариявӣ ва амалӣ ҷавобгӯ ба талаботҳои тартиби додани дараҷаҳои илмӣ ва унвони илмӣ мебошад, ки бо қарори Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон аз 30-юми июни соли 2021, тахти №267 тасдиқ шудааст. Бинобар ин арзанда аст, ки ба муаллифи он Симоилбеков Асрор Музофирович дараҷаи илмӣ номзади илмҳои географӣ аз рӯи ихтисоси 25.00.24 - географияи иқтисодӣ, иҷтимоӣ, сиёсӣ ва рекреатсионӣ дода шавад.

Тақриз дар ҷаласаи кафедраи Бизнеси сайёҳӣ, рекреатсия ва меҳмондорӣ Донишгоҳи байналмилалӣ сайёҳӣ ва соҳибкорӣ Тоҷикистон муҳокима ва қабул карда шудааст (Суратҷаласаи №9 аз 15-уми апрели соли 2023).

Раиси ҷаласа:

муdiri кафедраи бизнеси
сайёҳӣ, рекреатсия ва
меҳмондорӣ

ДБССТ н.и.и., дотсент
Омодасозии лоиҳаи тақриз
н.и.п., дотсент

Котиби ҷаласа:

Қурбонов Ё.С.

Қодирова М.И.

Назирматова С.

Имзоҳои Қурбонов Ё.С., Қодирова М.И.
ва Назирматова С. -ро тасдиқ мекунам
Сардори раёсати кадрҳо ва корҳои махсуси ДБССТ Чураев Ш.Н.

Суроға: Ҷумҳурии Тоҷикистон, МД «Донишгоҳи байналмилалӣ сайёҳӣ
ва соҳибкорӣ Тоҷикистон», 734055, Ҷумҳурии Тоҷикистон, ш. Душанбе.
ҳиёбони Борбад 48/5, Тел.: (+992 37) 234-88-02. E-mail: dsx_ips@mail.ru
<https://iutet.tj>